No: 2070

Görüşler

Adana Halkevi tarafından çıkarılır aylık kültür dergisi

NİSAN 1937

1

ADANA : SEYHAN BASIMEVİ

GÖRÜŞLER

Adana Halkevi tarafından ayda bir çıkarılır

Yıl : 1 | 1 Nisan 937 | Sayı : 1

Halkevinin Yıldönümü

Halkevimiz Şubat ayı içinde kuruluşunun beşinci yılını kutluladı. Bunu bütün Milleti ilgilendiren bir şenlik halinde yaşadık. Çünkü Halkevi , yürüyen inkılâbın kuvveti, kendine şekil veren cemiyetin hızıdır.

İkinci On yılın proğramında Kültür işleri bütün faaliyetlerin mihverini ve hedefini teşkil ettiğine göre Halkevi taarruza geçmiş bir ordunun karargâhı demek olur.

Şu dört yıllık Halkevi faaliyetinin bize öğrettiği hakikat şudur ki bu Ev, doğrudan doğruya ve kelime medlûlüne göre Halkın Evi olduğu kadar ve belki bu manada daima bir ülkü olarak kalmakla beraber, hakikatta ve şeniyette Halkçı münevverlerin , halktan yetişmiş güzidelerin ocağıdır. Halkevi her şeyden önce idealist yetişkinlerin toplantı yeridir . Bu hüviyeti ile Halkevi dolup boşalmalıdır. Halkevinin dokuz kolunun dokuzu da Halka uzanan yollardır. Bu yollara düşmedikçe, bu yolda yürümeyi kendine haz ve saadet bilmedikçe Halkçı bir münevverin ne vicdanında bir huzur vardır, nede böyle olmadıkça Halkın temin ettiği kaynaklarla tenevvür etmiş birinin mensup olduğu Halkın kendini yetiştirmek için gösterdiği fedakârlığa karşı beslemesi lâzım gelen şükran borcu ödenmiş olur.

Hiç bir yetişkin, bu sözlere karşı inzivanın en büyük kuvvet olduğunu söylemekte haklı olmıyacaktır . En açık manasiyle münevver, bir Halk mürebbisinden başka bir şey değildir. Halka teknik olsun, Moral olsun bir şey öğretmi-

yen, göstermiyen, vermiyen münevverin vücudu, Anka gibi hayalî bir şeydir. En müşahhas tarafile münevver, Halkın önünde giden adamdır. Halkın, yaşayışta , anlayışta ve işleyişte sempati ile taklid ettiği insandır. Öyle ise Halkevine girip orada faal olmıyan kimse yabancı biri demek olur. Bu gibileri yadırgayışımızın , yüzlerini maskelenmiş gibi buluşumuzun sebebi bu yabancılığın duyulmasıdır.

İçtimaiyatça bir bedahat olmuşturki bütün manevî kuvvetlerin kaynağı, kesif bir surette yaşanan içtimai hayattır. Halk mürebbiliği yapacak kuvvetin biriktiği yer olmak bakımından Halkevine sokulmamak istiyen kimse , hodkâmlığın, kendini beğenmişliğin ve binnetice bedbinliğin ve menfiliğin ta kendisidir. Vazifeleri yalnız Halkın çocuklarını okutmakla bitmiyen fedakâr öğretmen arkadaşların mürebbilik ödevleri Halkevi üyesi sıfatiyle bütün şumulünü almış olacaktır . İstisnasız bütün öğretmenlerin Halkevinin ne bir şubesine yazılmış olmak , nede hatta bir komiteye seçilmekle bu mürebbilik işleri başarılmış olmıyacağı meydandadır. Bunu hepimiz en canlı bir surette idrâk etmiş bulunuyoruz.

Halkevi komite seçimlerinin yenilendiği bir sırada bütün münevverlerin başında öğretmenleri , ateşlerini, güçlerini artırmak için daha sıkı saflarla Halkevi çatısının altında toplanmağa çağırıyorum.

Yunus Kâzım Köni

Bir Edebiyat Dedikodusu

Bilmiyorum, genel bir ihtiyaç mıdır? Arasıra gazete ve dergi sütunlarında orijinal ve acunsal yeni bir Türk edebiyatının doğmasını bekliyenlere rastlıyorum. Bazıları sanatkârlarımıza dışarda örnek edebiyatlar arıyorlar. Bazıları çağdaş endüstrinin demir ve beton ahengini aksettirecek ideal bir sanatın gürültülü marşını çalıyorlar. Bize bir müjdeci gibi gelen bu sesler; hakiki bir davanın değil, tatlı bir serabın, emel ve arzunun belki de biraz şöhret hırsının dudaklara genacak reaksiyonların eseri olsalar da hâlâ hedefi bulmuş sayılamazlar. tirdiği sayhalardır.

Hâmidin şiir tahtından henüz indirilmediği ve başından daha tacının alınmadığı; Fikretin sanatına toz kondurulmadığı günlerde başlıyan yenilik hareketleri; her ne kadar tarih bakımından tabiî karşıla-

O Gün

Ne bir diş gibi artık gıcırdıyacak makat,
Ne bir feryat, ne bir ah.. duyulacak içerden.
Gece, zenci bir kadın gibi gelecek, fakat
Uzatmıyacak kızıl dilini pencereden!...

O gün; bir çocak gibi ağlıyacak anahtar,
Üfliyecek toz gibi sanki karanlığı mum.
Merdivenlerden çıkıp onlar sofaya kadar
Her an gürüyecekler hem şüpheli, hem mağmum!..

Sonra nefes almadan durup dinliyecekler:
Yaşıyor diyecekler o kederinden ırak.
Kapım aralanmadan geriye dönecekler;
Odamdaki saatin tik takını duyarak!..

Salâhattin Edip Dursak

Yakında: İntişar edecek olan "Çamaşır ipleri„ adlı kitabından.

Edebiyatın halka doğru yönelişi, millî edebiyat ve millî dil gayretleri, hatta hece vezninin zaferi haklı ve mantıkı iddialara rağmen bizi mevzut yurda götüremedi.

Adları Devlet Basımevinin çıkardığı Bibliyoğrafya nüshalarını hacimlendiren cilt, cilt romanlar, irili ufaklı şiir dergileri, piyesler ve bunların arkasında her biri bir Forum'a bakan büyük yazman siluetleri; özlü sanata susamış zümrenin iç su-

suzluğunu gideremedi. Son yirmi yıllık Türk edebiyatı şüphesiz ki, safha, safha ve derece derece açık bir gelişme manzarası arzeder.— Engin denizde vaki bir med gibi — bu yükseliş farkın dünün en şatafatlı sahifeleri, günün basit telâkki edilen yazılariyle karşılaştırıldığı zaman kolayca anlaşılır. Yazıdaki fikrî kıymet ölçüsü çoktan değişmiştir. Bu başın ölçüden alınacak neticeyi lehe kaydetmekle beraber tekrarlamak lâzımdır ki, bu gün için dar veya geniş hiç bir zümreyi tam manasiyle tatmin etmiş bir Türk edebiyatı vardır; denemez.

Bizde tenkid, iki başlı bir dürbindir. Bir taraftan bakınca cüceler dev olur; öbür taraftan bakınca devler cüce.. Mahmutpaşa yokuşu metaı gibi eserin değeri pazarlığa göre yükselir, alçalır. Reklâm ve medih sahte sanatın daimî etiketidir. Her zaman gazetelerde şöyle cümlelere tesadüf edersiniz: "Büyük Türk edibi.....nın bir romanını tefrikaya başlıyacağız. Bu roman Türk edebiyatının harikalı bir şaheseridir.,,

Roman gazetede çıkmıya başlar. Bakarsınız ki zavallı şaheser; sakat, öksürüklü ve babasının marazî mirasını damarlarında taşıyan hilkat garibelerinden biridir, edebiyat haricidir. Meselâ; bize Mehmet Akifin edebiyatımızda aldığı yeri hangi münakkidimiz salâhiyetle gösterebilmiştir? Onun için en cüretli hükmü Peyami Safa verdi. Fakat sesi ne kadar titrek ve müteredditti ve tevile ne kadar müsait bir ifadesi vardı.

Haşimle Yahya Kemalden sonra medhin göklere çıkardığı isimlere, mütevazı, fakat canlı istidatlara, hatta olgun muvaffakiyetlere rağmen tam ve müteazzi bir Türk edebiyatının varlığı ileri sürülemiyor. Şikâyetler ve hoşnutsuzluklar takdirden üstündür.

Kabiliyetin etikete feda edildiği bir devirde bir münakaşa havasından uzak kalmak isteği ile ben de şiirimizin yeni istikameti hakkındaki düşüncemi burada tesbite çalışacağım.

Metod ve tekniği bakımından siirden tamamile ayırdığım bütün yazı nevilerini bir tarafa bırakıyorum. Meselâ vakıalara ait tahlilî ve basit unsurların yanyana gelişinden terekküp eden bir Anna Karenin, tesirini bizi muhit hava ve iklim gibi kendini hissetirmeden hazırlar ve kitap okunup bittiği zaman içinden

çıkıp gideceğimiz bir hava ve iklim gibi ansızın acısını tattırır. Şiirin roman kadar zamanımıza tasarruf etmediği düşünülürse gelişigüzel bir kafiye örgüsüyle yavan bir tahkiye tarzının nazımda yer alamıyacağını kabulde güçlük çekmeyiz.

Yukarda vakit vakit kütüpanesi önünde profilini görmekle mübahi olduğumuz sözde üstadların yanı sıra hakikî istidatlardan ve olgun muvaffakiyetlerden bahsetmiştim. Bir dedikodu yaratmaktan çekinerek bu istidatları isimlendirmiyeceğim. Yalnız 1870 ten sonraki Fransız edebiyatının gelişiminden ilham ve feyiz alan bu genç tilmizlerin örnek sanatkârları imrendirecek mısra ve parçaları vardır.

Sanat ceryanlarının bütün medenî dünyada mücerrede doğru gittiği bir hengâmede öz şiirin tılsımlı kaynağına koşan gençleri böyle hangi kuvvet kısır bırakıyor?

Paul Valery'nin şiire hâkim kıldığı öz zekânın tohumları bu toprakta neden açılamıyor?

Romantiklerden başlıyarak kübistlere, sürrealistlere kadar altmış yetmiş yılın denemelerinden hız almak istiyen genç şair ilk muvaffakiyetin uyandırdığı takdir karşısında mestolmuştur. Dar bir arkadaş muhiti mademki onu beğenmiştir, o halde yorulmıya ne lüzum var? Zaman geçer. Nesiller değişir. Artık saçlarına ak düşen şair içinde yaşadığı topluluğun inkâr ettiği varlığından mustarip, derin bir fütura kendini kaptırmıştır. O da Leconte de Lisle gibi bir kafeşantan muganniyesine şarkı yazamaz. Halbuki dostları ve hamileri kendisinden medhiye yazmasını beklerler. Sanatı ferdî ve içtimaî davaların ırgadı olmaktan kurtaracak biricik çare susmaktır.

Biz gerçekten büyük Türk inkılâbına yakışır yeni bir sanat yaratmak istiyorsak — beşerin ilk efsanelerinde olduğu gibi—inana müstenit bir safvetle bu baş döndürücü tarih akınının sembollerini bulmalıyız. Bu yol, edebiyatımızı yaygaracı ve geveze olmaktan kurtaracak.

Suat Salih ASRAL

Türkmenler arasında :

Avcılık ve Av aletleri

Y. Yalgın

Yörükler : her şeyde olduğu gibi Av ve Avcılıkta da bize iptidai maddeler verecek malzemeleri günümüze kadar getirmişlerdir. Görenek ve âdetlerine biraz fazla bağlı olan bu göçebeler 20 — 25 yıl önce kullandıkları çakmaklı tüfenklerin bugün yerini ancak ağızdan dolma memelilere terk edebilmişlerdir.

Yörükler; Avcılıkta tüfekten ziyade takım ve Av aletlerine ehemmiyet vermişlerdir. Bu Av aletleri ya kendileri tarafından icat edilmiş ve yahutta ecdatlarından istihale ede, ede bu güne getirilmiştir.

Bu aletler A — Uçucu Avlar , B — yırtıcı Avlar, C— Kemirici avlar için ayrı ayrı hususî bir dikkat ve itina ile bizzat avcılar tarafından hazırlanır.

A - Uçari Av aletleri :

Uçucu Av hayvanları için yapılan ve kullanılan av aletleri 1 — Tıbık, 2 — Kuş fakı, 3—Turaç ve Keklik fakı, 4 — Bıldırcın fakı , 5—Alalar diye adlar alır.

Şurada işaret etmek lâzımdır ki ; yörükler avcılıkta yalnız faklara bağlı kalmamışlardır. En iptidai ve en büyük bir zekâ işi olan avcılıkta kafalarını da işletmişler ve bu alet-

Gözlerinin içinde Ben..

Hayat Arkadaşıma :

Gözlerin bir bahçe ki, en güzel kuşlar gelir
lekesiz göklerine
Ve bir altın rüyayı taşırlar ses yerine ;
Gagalarında emel, kanatlarında fecir..

Gözlerin bir denizdir ki, beyaz gemiler gelir
açık sahillerine
Ve bir altın rugayı taşırlar renk yerine ;
yelkenlerinde meltem, direklerinde safir..

yemyeşil bir bahçenin tatlı sükûnu gelir
baktıkça gözlerime ,
Bazı teselli geçer karşında minderime..

Ve bazı bir denizin dalgaları yükselir:
Eski bir korsan gibi titrerim bakışında,
her mekanın dışında.

Suad Salih Asral

lere ince düşünceler katarak avda "Musiki,, den de istifade edebilmişlerdir.

Avlanacakları hayvanların seslerini ağızlarile taklit etmekle beraber onların seslerini motamot verecek bazı av musikisi aletleri de kullanmışlardır. Ezcümle bu av musikisi aletleri, 1 — Geyik düdüğü, 2 — Turaç dili , (zıbkı) 3 — Ördek sipsisi , 4 — Kaplan kabağı , davul ve zurna gibi aletlerdir.

Bu aletlerin kimi av hayvanını yatağından çıkarmak ve kaçarken vurmak, kimi de gizlenmiş avı tüfeğin veyâhut fakın menziline getirmek için kullanılır.

Bu aletlerin meydana gelmesi biraz zekâ ve düşüncenin mahsulü olduğu için bunlara (Ala) denir . Avcılıkta Ala hile kelimesinin tam mukabilidir. Bunun için av aletleri arasında san'at, hile , musiki müştereken rol almışlardır. Hiç şüphesiz bir "fak,, yapmak ta bir hiledir . Bir ses taklidi, bir musiki aleti; hayvanları manyatizme edecek bir başka alet te düşünce ve hilenin muhassalasıdır.

Yalnız halk bu bir yığın av aletlerini ikiye ayırmıştır : (Faklar), (Ala)lar. Faklar ; bir zekâ, sanat eseri olan ve madde olarak gözüken aletler. Alalar — bir zekâ ve hile eseri olan fakat birazda manevi kabiliyet saklıyan aletler.

Bu mevzuumuz uçucu avlar ve aletleri olduğu için kuş avlarında kullanılan (Faklar ve Alalar) ile bunlarla yapılan avlar hakkındaki malumatımızı tekrarlıyalım.

1 — Tıbık fakı adlı av aleti Anadolunun bazı yerlerinde (Ökse) adile tanınmış ve küçük kuşları avlamak için yapılmıştır.

Yörükler bu aleti sık, sık yaralara bastıkları çam sakızını bir mikdar balla karıştırarak yaparlar. Gayet yapışkan bir macun olarak meydana gelen bu maddeyi ince söğüd dallarına kalınca surerler ve kuşların görmiyeceği bir yere otururlar. Ayaklarına gelecek kısmeti beklerler.

Eğer avcı mahir ise burada yalnız faka bağlanmaz ; Alalarada müracaat eder . (Tıbık) fakında ala : Avı avlana-

cak kuşun ehli olanlarından birinin kafeste öterek kuş celbetmesi yahut ağızla, avlanacak kuşların sadalarını taklitten ibarettir.

Kuşlar uçuşurlar ve hazırlanmış deyneklere konarak ayaklarından yahut kanatlarından yapışıp yakayı ele verirler. Bir yörük çocuğu yaylada bu vasıta ile günde yüzlerce Kuşun canını sıkar.

2 — Kuş fakı, ufak yay gibi hilallaştırılmış bir deyneğin üzerine kuzu kaburga kemiğini iliştirirler ve bunları bir kıl iple birbirine bağlıyarak iyice çekerler. Bu iki parçanın ağaçtan olanlarına, (çıbık) kemikten olanlarına (Kemik tutsak) ve onları gererek bağlıyan kıl ipe (yay) derler. Meydana gelen hilâli ortalıyan ince deyneğin üstüne birbirine girecek gibi ortası delik ve içinden bir ip geçen (Fakdili) bağlanır. Kemik yavaş yavaş bağlı iple bu delikli (Fakdili) ne iğreti olarak geçirilir. Çıbık yayla kemik birbirinden ayrılır. Tıbık ve kuş fakı kurulmuş olur. Sonra bu fak gübreli bir yere gömülür. Ortada yalnız kapanmağa müheykemik kalır. Gömülü olan çıbık yayın üzerine ve fakdili etrafına bir mikdar buğday serpilir. Kuşlar uçuşur ve kazaen kuşun biri fakdilene basar. Fakat bu kaza iki yay arasında sevinçle buğday tanelerini toplamakta olan arkadaşlarının esaretine ve nihayet ölümüne sebep olur.

3 — Keklik, Turaç fakı ile alaları : — Turaç fakları ekseriya Keklik faklarile birleştirilir. Bunun için bu bahiste Keklik ve Turaç için en meşhur fak : at kuyruğu kılından yapılan ve (Örme) adını alan faktır. Bunun için Keklik avlarında kafeste alıştırılmış avcı keklik, turaç avlarında [Turaç dili] denilen bir musiki vasıtası kullanmak âdettir.

Av horoslarının azgınlığı zamanında kafeste erkek keklik öter. Gizli bir yerde avcı turaç dilinin erkek taklidini öttürür ve ekseriya av horozlarının yardımile avlanılır çünki : erkek keklik ve erkek turaç sesini duyan av horozları yanındaki dişileri kıskanarak cumbur cemaat sesin geldiği yere taarruz eder, kuş aklı buya... farkına varmıyarak ve öfke ile ayaklarını örme faka dolaştırırlar. Avcının kurtulma imkânı olmıyan kafesine girerler.

Burada bir fak avına kâfi gördüğümüz örneği geçerek Keklik ve Turaç (Ala)larını mütalea edelim : Keklik alasile Turaç alası yapılış bünyeleri itibarile ayni isede alaların renk ve desenleri ayrı ayrıdır. Keklik ve Turaç alaları mustatil bir halde ve takriben bir adam boyunda bir bez parçasından yapılır. Bu aletin arkasına iki kamış yahut deynek [X] iks gibi bağlanır ve bu deyneklerin uçları bezin köşelerine dikilmiş meşin parçaların arasındaki yatağına girer ve mustatil bezi gerer.

Bezin yüz tarafının üstüne renkli iki acayip kulak dikilir. Bu kulakların altına iki göz deliği açılır. Avcı bu aleti sol elile kamışların birbirini katettiği yerinden tutar ve bir kalkan gibi kendisine siper eder, sağ elindeki silâhile keklik veya turaç kürenine [sürüsüne] doğru ilerler.

Zavallı hayvanlar hiç görmedikleri bu acaip alet karşısında apışıp kalırlar ve adeta manyatizme olmuş gibi kendilerinden geçerler. Avcı fırsatı ve tüfek menzilini bulunca içi bol saçma ile dolu olan tüfeğini kürenin üstüne boşaltır. Bu sırada bir kaç hayvan dünyaya gözünü yumar.

Turaç ve Keklik alası tezyinatile hususi olarak hazırlanır. Bu motiflerin damgaları ise avcılar tarafından kiremit yahut ağaçlara kabartılarak yapılır. Meydana gelen klişeler boyaya batırılarak bezin üstüne basılır.

Yalnız turaç alası renk itibarile ayrıdır . Keklik alası murabbalar ve dairelerden teşekkül ettiği halde turaç alası boz renk üzerine bir takım münhanilerle işlenir ve her iki ala da av hayvanlarının kendi donlarına uydurulmağa çalışılır . Burada şaşılacak bir şey var : [gerek turaç ve gerekse keklik alasını gören yılanlar da tıpkı keklik ve turaçlar gibi bu aletten korkar ve başlarını dikerek hareketsiz kalırlar.]

4 — Bıldırcın fakı ve alaları - Muhitimizde bıldırcın ova da ala ile birlikte faklar ve dağlarda gece vakti diri diri olmak şartile avlanır.

Ovada avcı balıkçı serpmesi gibi ağını kurar, donunu başına ala diye giyer, bıldırcınları serpmenin içine doldu rarak yakalar.

"Hür Hatay„ piyesinden bir parça

(Oğuz)

.... Buyur baba ..

(Ahmet)

Bu günkü gazeteler ne yazıyor acaba ?
Duyduğum doğru ise işler kötüymüş yine .

(Oğuz)

Gazete okumadım.

(Ahmet)

Nerededir Emine ?

(Oğuz)

İçerde...

(Ahmet)

Sarmış yine kitaplar her yanını

(Oğuz)

Okuyorum Antebin kurtuluş destanını,
İçim geçmiş günlerin hasretile yanıyor...
Beynimde pusu kurmuş umutlar uyanıyor.

Dağlarda ağaçların üzerinde uykuya dalmış bıldırcınları avcılar ellerine çam [çıra] meşaleleri alarak ve kuşların gözlerini karartarak yere düşürürler, kafeslere doldururlar.

Diğer küçük kuşlarda yukarıdanberi gördüğümüz fak ve alaların daha basit kısımlarile avlanabilirlersede küçük oldukları için av aletlerinde hususî maddelere malik olamamışlardır.

Av ve av aletlerinde başlıca itiyat ; mevsimler ve av hayvanlarının eşlenme çiftleşme zamanlarile alakadar olduğundan av aletleri buna göre kurulur.

Y. Yalgın

Şekiller için bak ; Cenupta Türkmen oymakları kısım(2) sahife (90)

Bu destan ayni hazla okunacak yarın da :
Gazi diye anılan Antep sokaklarında
Bir avuç Türk yiğiti göğsündeki imanla
Aşılmaz bir set yapmış etle, kemikle, kanla,
Acı badem unundan ekmeği banıp suya
Koç yiğitler gülerek yaslanmış da pusuya
Topile, Uçağile bir orduyu aylarca
Ayni yere mıhlamış, dağıtmış parça parça.
Barutu ve fişeği yapmış kendi elile.
Bu mertçe dayanışa şaşmış düşmanlar bile,
Türk verdonu demişler bu şerefli savaşa,
Bir savaş ki feragat ve iman baştan başa!

(Ahmet)

Daha dün avuturdun şiirle kederini,
Bu akşam da tarih mi aldı onun yerini ?
Şiir sadece hayal, tarih bir az hakikat..

(Oğuz)

İstersen tarihe de bir parçacık hülya kat.
Hür kalbimin en yakın arkadaşı ikisi,
Her lâhza dağıtırlar ufkumu saran sisi.
Şiir nasıl kalbinse, tarih dün'ün aynası;
İkisi de eritir ruhlara çöken yası,
Birisi kalp, diğeri şifadır ülkü için.
Her faslı okuyarak düşünüyornm : niçin
Tarihe tekerrürden ibarettir diyorlar ?

(Ahmet)

Düşün ki kara kışın sonunda gene bahar
Kokusuyla kalbimiz çarpacak ayni hızda.

(Oğuz)

Ayni kan değil midir gezen damarımızda ?
Aylar var ki bu sorgu önümde bir kör düğüm..
Ve belkide bu sorgu sokakta her gördüğüm
Hataylının şimşekler çakar kafa tasında;
Esir Hatay olamaz Cihan haritasında.

ZİYA İLHAN

"Derdiçok,, tan

Böyle bir derginin neşri için ilk konuşmalar yapıldığı gü lerde Elbistanlı halk şairi Derdiçoğun ölümünü haber almıştık. Derdiçok zamanının en büyük halk şairiydi. Değeri, Dertliler, Gevherilerle, hatta Karacaoğlanlarla mukayese edilebilecek kadar yüksektir. Bu hükmü, mesuliyetini kabul ederek veriyoruz. Hayatını ve başka eserlerini sonraki sayılarımıza bırakarak şimdilik bir koşmasını sayfalarımıza alıyoruz:

Koşma

Ne diye bağlandın arnına kara
Bilemiyom yaslı mısın sevdiğim
Çekme beni, yeter, bu kadar dara
Deli misin, uslu musmun sevdiğim

Boyraz gibi yükseklerden esersin
Bir söz disem belki bana küsersin
Beni görsen, birer birer basarsın
Sadırazam nesli misin sevdiğim

Gel dediğim yere gelin, erinmen
Beni görüp elvan elvan yörünmen
Neden ikide bir bana görünmen
Kafeslerde besli misin sevdiğim

Halkalı gözlerin, kalemdir kaşın
Berk dağdi sinana insaf et daşın
Gezdim şu dünyayı, bulmadım eşin
Hurilerin misli misin sevdiğim

Geldi Derdiçoğum dosta bakmaya
Savuşurken kıyamına kakmaya
Vadin mi var beni kerem gibi yakmaya?
Keşiş kızı Aslı mısın sevdiğim

Arnına	— Alnına
Bilemiyom	— Bilemiyorum
Dara çekmek	— Tazyik etmek, ıstırab vermek
Boyraz	— Poyraz
Birer birer basmak	— Tek tek basmak, gururla yürümek
Gelin	— Gelirsin
Erinmen	— Üşenmezsin
Yörünmen	— Yürümezsin
Dağdi	— Değdi, isabet etti
Sinama	— Sineme
Savuşurken	— Geçerken, burada sen geçerken
Kakmaya	— kalkmaya
Vadin mi var	— Ahdin mi var

Asya

Hitabet — hakikî Hatip ve Şarlatan..

Yazan : Hamdi Akverdi

İnsan; düşünmeğe ve hissetmeğe başladığı andan itibaren hayata girer . Düşüncelerini ve hislerini başkalarına anlatabildiği, bunlarla başkaları üzerinde tesir yaptığı andan itibaren de, kelimenin en geniş ve kuvvetli manasile, içinde yaşadığı cemiyetin bir uzvu, sosyal bir ferd olmuş sayılır .. Düşünce veya hissin tezahürü ise, onun fikir ve kelime haline konulmasile kaimdir.

İfade edilmiyen ve başkalarına bildirilmiyen fikir, mistik bir teemmülün hududunu aşamamış demektir. Bir fikrin mevcut sayılması için onun ifade edilmiş olması şarttır.

Bir fikrin ifadesi, telkin derecesine varabildiği zaman en büyük kuvvetini kazanır . Bir fikri telkin edebilmekse, ancak, bu fikre başkalarının da onu benimsiyebilmelerini , tesirini yakından duyabilmelerini ve sanki kendi zihinlerinin mahsulü imiş gibi ona dört elle sarılmalarını temin edecek — senpatik bir mahiyet kazandırmakla mümkündür.

Ankaraya

Hangi eller çekiyor rayları altımızdan
Tarlalar neden böyle dönüyor geri geri !.
İki tezad içinde seyredip gölgeleri
Heyecan içiyoruz bu iki deli hızdan.

İçimizde bir sevinç, gönlümüz taşkın gibi.
Saçlarını kıvırıp şahlanıyorken tren,
Bir taze çiçek olur ufuk yükselir yerden
Kalbimizde bir duygu kabarır aşkın gibi . .

Sende bizi bekliyen bir sevgili yok değil
Her gence ayrı ayrı sevgilisin Ankara !
Bağrımızı açarak senden gelen rüzgâra
Kalbimizi fırlatsak az olur bu, çok değil.

Hamid Salih Asyalı

Bu senpatik mahiyeti kazanabilmesi için, telkin edilmek istenilen fikrin , büyük bir ruhî kudreti haiz olması lâzımdır. Bu ruhî kudret, şüphesiz , işinin eri bir muharririn muvaffakiyetli yazısında da kendisini hissettirir. Fakat ; çıktığı kaynağın, yâni insan varlığının hayatiyetini , sıcaklığını, insan sesinin o izah edilemez sihrini , inanan ve inandırmak istiyen bir kimsenin içten doğan jestlerini , bize emniyet telkin eden bir yüzün , bir çift gözün derin ve çekici manasını da kendisile birlikte bulursa, bu ruhi kudret, şiddetinin ve tesirinin en engin derecelerine varmış olur.

İşte hitabet budur . Hitabet ; bir fikri , bir inanı, bir hissi — bütün şu yukarıda söylediğimiz imkânlardan istifade ederek — en kuvvetli şekilde telkin etmek sanatıdır. Mademki bir sanattır , onun da bir tekniği olmak gerektir ; ve bu sanat mademki, matyer namına ses , bakış ve jest gibi temamen beşerî olan vasıtalardan başka bir şey kullanmıyor, o halde esaslı bir pisikolojisi de var demektir. Bu pisikolojinin ve bu tekniğin bilinmesi , araştırılması lâzımdır .

Bu lüzum, bilhassa devrimizde , kendisini hissettiriyor. Çünki; insanlığın yeni simasına, medenî memleketlerdeki eski ve yeni rejimlerin faaliyet tarzına bakınca insanın bu asra adeta "hitabet hükümranlığı asrı,, diyeceği geliyor.

Bu tabir yanlış olmıyacaktır. Çünki bu devir demokrasinin, halk rejiminin hükümran olduğu bir devirdir ve hitabet, halkçılığın mümeyyiz vasıflarından biridir. Çünki kütleye bir şeyler öğretmek , yüksek ihtirasları şahlandırmak ve fenalarını yatıştırmak, millî dileklere veçhe vermek, insanları konuşmaya alıştırmak, sosyal ve siyasal işlerde toplu ve müşterek hareket imkânını temin etmek yolunda söz en büyük rolü oynar . Tarih bunu böyle göstermekte ve hadiseler bu hakikatı böyle tasdik etmektedirler.

***

Yaşanılan zaman ve muhitin, şu veya bu cemiyetteki hâkim temayüllerin insan ruhu üzerinde yaptığı derin tesirleri, hiç bir şey , siyasî hitabet kadar sarahatla göstermez.

Çünki, vaziyetler hatip ruhlarını harekete getiren en mühim amillerdir. Büyük ve kudretli hatipler, daima ehemmiyetli siyasi devrelerde yetişmişlerdir.

Büyük ve kudretli hatip ne demektir ?

Burada iki şeyi hakiki hatiple şarlatanı birbirieden ayırt etmek, aralarındaki farkı göstermek ve hakikî hatibi, büyük hatibi temyiz eden sıfatları tebaruz ettirmek lâzımdır.

İyi bir hatip olabilmek için, hitabet mevhibesine nail bulunmak, yani tabiat tarafından bu iş için teçhiz edilmiş olmak esastır. Mademki hitabet te bir sanattır, bu sanat istidadile doğmuş olmak şarttır. Fakat, bu sanatta da sadece istidat kâfi değildir . Söz söyleme hususunda şayanı hayret bir kolaylığa sahip bulunan kimseler vardır : parlak kelimeleri, güzel cümleleri birbiri ardınca sıralamakta müthiş mahirdirler. Fakat sadece bu kadar ! kabiliyetleri ; sağlam ve geniş bir kültür, ve heyecanlarla sık sık çalkanan yüksek bir ruhla beslenmemektedir. İşte bu ikinciler, şarlatanlardır. Bunlar ; hakkında üstün körü ve ekseriya kulaktan kapma malûmata sahip oldukları bir şeyi "şişirmekte,, , teşbih, hayal gürültüsüne boğmakta ve böylece alkışlar toplamakta üstatlardır. Bunlar; özlü ve derin bir fikirle temayüz etmek iktidarında olamadıkları için parlak kelimelerle nazarı dikkati celbetmek isterler.

Hakikî hatip kütleler için çalıştığı halde, şarlatan bizzat kendisi, kendisinin veya taraftarlarının menfaatları için çalışır. Yahut "bazan,, kütle önüne: onlara bir şeyler öğretmek, onları müfit bir aksiyona sevketmek için değil de, sırf kendi zekâsının reklamını yapmak ve sırf belağatına herkesi hayran bırakmak gayesiyle çıkar.

Hakiki hatibde kuvvetli olması lâzımgelen belli başlı vasıfları gözden geçirmek, onu şarlatandan ayırt etmek için en kestirme yoldur.

Eyi hatip, vasi ve esaslı bir kültüre sahip olmalıdır.

Hitabetteki kolaylık, ancak, fikirlerin bolluğundan doğabilir. Hatibin ; bildiğini sağlam ve esaslı bilmesi, her

meseleyi aklı selime irca edebilmesi, doğru dürüst muhakeme edebilmesi, her türlü fikir ve kelime oyunlarından kaçınması lâzımdır. Hatip, öyle bir bilgi hazinesine sahip bulunmalıdır ki, herhangi bir nutku hazırlamak için yeniden birçok şeyler öğrenmeğe mecbur kalmasın.

Hatip için pek lüzumlu olan keyfiyetlerden biri de; hadiseleri ve insanları eyi tetkik edip eyi tanıması, Çiçeronun dediği gibi: "hadiselerin ve insanların şaşmaz bir müşahidi olması,, cihetidir. Bir ifadeyi olgun yapan işte bu vasıflardır. Ancak böyle umumi malumata sahip bir hatipdir ki nutkunu irat ederken muhtelif noktalara birer ikişer kelime, küçük birer cümleyle işaret ve ima edebilir, dinleyicilere; karşılarındaki adamın, mevzubahs ettiği meseleyi pek salâhiyetle bildiği ve daha pek çok şeylere vakıf bulunduğu ve binaenaleyh dinlenmeğe lâyık bir adam olduğu kanaatını verir.. Aynı zamanda, dinleyici, — kendisine böyle muhtelif ve mütenevvi görüşler verilmek suretiyle — tek bir mesele üzerinde dikkatini mütemadiyen toplayıp yorulma tehlikesinden de kurtarılmış olur. Buffon : "Kulağı uyuşturup gözü meşgul etmek kâfi değildir: zihne hitap etmek suretiyle kalbe dokunmak ve ruh üzerine tesirde bulunmak lâzımdır!,, diyordu.

Hakiki hatip, aynı zamanda, kuvyetli bir karakter sahibi olmalıdır. kütle tarafından tanınmış, tecrübe edilmiş, sevilmiş ve inanılmış insanlar vardır. Böyle bir insanın, ikna etmek için, sadece karakteri bile kâfidir: kürsüye çıkar, kendisini dinliyecek olan bütün bir insan topluluğu, daha onun görünüşüyle müteheyyiç ve inanmaya hazırdır. Karakter hitabeden beklenecek en büyük işi temin etmiştir, artan kısmı söz tamamlıyacaktır. Bu mazhariyeti elde edebilmesi için, hatibin, hayatının her hal ve anında etrafına emniyet telkin etmiş olması lâzımdır.

Ruh yüksekliği ve ruh sağlamlığı, hatip için en lüzumlu vasıflardan birisidir . Yunan hatibi Demosten'in Lâtin hatibi Çiceron'a nazaran üstünlüğünü bu cihet temin etmekte idi . Kuvvetli ve yüksek bir ruha, ayni zamanda söz söyleme husu - sunda her hangi bir kolaylığa sahip bulunan bir adam, müma-

reseler neticesinde, nutkun ortasında duraklayıvereceğinden hiç çekinmeksizin kürsüye çıkabilir. En ehemmiyetsiz gibi görünecek sözlerinde bile, alelâde şarlatanların hiç bir zaman taklit edemiyecekleri orijinal vasıflar bulunacaktır. Böyle bir adam asla kelimelerin esiri değildir; içindeki asil enerjinin kelimelere ruh ve kudret vereceğini bilir.

Ciddiyet, vekar ve tabiîlik hatipte bulunması lâzımgelen esaslı vasıflardandır. Jestlerdeki ve intihap olunan kelimelerdeki bayağılık — ki ru'î bayağılığın bir neticesidir — haddi zatında kuvvetli ve asil olan fikirleri bile dinleyicilerin ikrah edeceği bir hale koyar. Hatibin bundan fevkalâde sakınması, pek güzel ve değerli bir haslet olan tabiîliği, demogokların ekseriya baş koşdukları bayağılıkla karıştırmaması icap eder. Hitabet — bayağılaştığı zaman — eyi ve hakikî bir hatip olduğu takdirde kitle için bir "Rehber,, bir "Peygamber,, olacak olan adamı bir çığırtkan derekesine düşürür. Prensip olarak hatibi kitleden üstün addettiğimize göre, hakikî hatibin vazifesi : kitleleri kendi seviyesine yükseltmektir, yoksa onların seviyesine inmek değil..

Hulâsa ; beşer şuurunun en yüksek tecellisi sayılan hitabet, artistinde insanlık vasıflarının en mümtaz ve en ülvilerinin bulunmasını istiyen bir sanattır. Hatibin, hakikî bir insan, içinde yaşadığı cemiyetin tam bir aksi sedası, kitlelerin temamen feragatkâr bir peygamberi olması lâzımdır. Sözlerimi, Fenelon' un şu cümlelerini tekrarlıyarak bitireceğim :

" Ben, bana kendisi için değil benim için hitap edecek, kendi şan ve şerefini değil benim selâmetimi düşünecek bir adam ararım. Dinlenmeğe lâyık adam ; sözü ancak fikir için ve fikri de ancak hakikat ve fazilet için kullanan adamdır. ,,

" GOBINEAU ,, nun

Irk Nazariyesi

Naci ECER

Muhtelif insan gurubları arasında fizik ve moral bakımından görülen ayrılıklar mütefekkir insanlığın yeryüzünde tutunmasından itibaren dikkatı celbetmeğe başlamıştır. Fiziki ve moral bilgilerin ilerlemesi ve zaman içinde muhtelif telâkkilere dayanmasına göre türlü türlü tefsire uğruyan bu ayrılık muamması, bu ilimlerin bundan yüz yıl önceye aidki vaziyetine nazaran haylı ilerlemiş ve eskinin bir mucize diye telâkki ettiği meseleleri bedahet sahasına çıkarmış olmasına rağmen , halâ bir hipotez olarak kalmaktan kurtulamamıştır. Anatomi, fiziyolaji, Antropoloji, Morfoloji, Biyoloji.. V. S. gibi bedene müteallık ilimlerin ve tarih, içtimaiyat, lisaniyat, psikoloji, etnoğrafi.. V. S. gibi moral zümresinden olan bilgilerin yardımlarile hal'edilebilecek olan ırk meselesi bu ilimlerin düne nazaran çok ilerlemiş olması yanında hemen hemen bir iki küçük adım atmış olmaktan ileri geçememiştir. Tevil ve

O Yere

Tutturarak bir türkü,
İkimiz de omuzlarımıza
Çöken o ağır yükü,
Çıkarmak istedik
Karşıdaki dimdik,
Yalçın bir tepeye.
Sonra o tepeden,
Allaha yükselen,
Bir Merdiven olacaktık.
Daha sonra duracaktık
İşte tam orada !
(Allahın yanında !..)

Sen benden çok ilerde yürüdün.
Omuzlarında yükün,
Seni fazla üzmedi.
Ben ağır, ağır
Sen çabuk, çabuk
Çıkıyorduk Allahın durduğu;
Bağdaş kurup otuaduğu (O yere !)

Aradan tam üç bahar geçmeden,
Bizden evvel gidenlerin
Yanından bile geçmeden
Sen :

Yoruldun kaldın bir kayanın dibinde.
Fakat ben yine ağzımdaki türkü ile,
Omuzlarımdaki yükle,
Çıkıyorum Allahın durduğu,
Bağdaş kurup oturduğu (O yere)

Aydın Gün

tefsirler, istihraç ve ihtimaller dönüp dolaşarak hipotezlere gelip dayanmaktan ileri gidemiyorlar. Bunun böyle olduğunu bu hususta yazılmış ve hiç olmazsa taşıdıkları hipotezlerdeki nisbi sağlamlık ve insan gurublarının bazısının millî, siyasî iktisadî menfatına elverişli olmaklık yüzünden çeyrek asır, yarım asır dayanıklılık gösteren, uzun araştırmaların ve düşüncelerin mahsülü olan eserlerin müteleasından anlıyoruz. Bu mevzuda böyle uzun araştırmalara girişen ve ortaya attığı tezile on dokuzuncu asrın son yarısı ve yirminci asrın başlarında fikir ve politika âleminde haylı sarsıntı yapmış, ırkların ve ırk ihtilâtlarile hasıl olan zümrelerin arasına nifak ve husumet sokmuş, rekabet ve ihtirası kamçılamış ve halâ da kamçılamakta bulunmuş olanlardan biri de tezini mütalea etmek istediğimiz (Comte de Gobineau) dur.

Gobineaunun ırk meselesine dair fikirlerinin bu gün tamamile hükümsüz kaldığını iddia eden en koyu muhalifleri bile onun hadsî dehasile aydınlanan sahalarda bu asrın müsbet ilimlerinin bu meseleyi halletmeğe yarayan bir çok ipucları elde ettiklerini binanaleyh Gobineauya bu ilimlerinin pek çok şeyler borçlu olduğunu itiraf etmekten kendilerini alamıyorlar. Eserile insan cemiyetleri arasında bu kadar sarsıntı yapmış ve izinden gidenlere de bu kadar gürültü kopartmağa vesile olmuş olan bir mütefeekirin düşünce ve tetkiklerinin hiç olmazsa ana hatları üzerinde durmanın faydasız olmıyacağını zannediyorum, hele bugün bile bazı milletlerin Gobineau tezine dayanarak benliklerini ateşlemekte ve ondan hız alarak yürümekte oldukları ve bazı teşkilâtlarına Gobineau tezinden ışık alarak bir istikamet vermekte oldukları da apaçık göz önünde dururken...

"Comte de Gobineau,, 1816 da doğmuş ve 1882 de ölmüş bir Fransız mütefekkiridir. Şeceresi onaltıncı asırdanberi belli olan asîl bir ailenin torunundan olan babası kralın muhafız alayı zabitlerinden idi. "Gobineau,, çocukluğunu Pariste geçirmiş on iki yaşında iken İsviçreye tahsile yollanmış ve orada Almancayı öğrenmiştir, denildiğine göre daha İsviçrede tahsilde ve çocukken ırk meselesi zihnini tırmalamağa başlamıştır. 1830 ihtilâlinde babası kralın yanından çekilerek Bretanyaya gelip yerleşmiş olduğundan "Gobineau,, da bir müddet babasının yanında

vakit geçirmiş hele kralcı bir aileye mensup olması yüzünden işsiz kaldığı zamanlarda epice sıkıntılı günler geçirmiştir. Böyle sıkıntılı günlerinde "Gobineau,, Pariste gazete ve mecmualarda edebi yazılar yazmış ve bir çoklarının dikkatını celbetmiştir. 1848 ihtilâlinde babasının dostlarından birinin hariciye nezaretine getirilmesi üzerine Gobineaunun da talihi acılmağa başlamış ve bu nazır onu nezaretinin hususî kalem şefliğine getirmiştir. Böylece hariciye mesleğine girmiş bulunan "Gobineau,, biraz sora Bern sefareti sekreterliğine, Pers sefareti birinci sekreterliğine tayin edilmiş ve Tahranda bulunduğu sırada Farsçayı öğrenmiştir. Sonra bir İngiliz tetkik komisyonunda aza olarak "Arzı Cedid,,i dolaşmıştır. Daha sonra Tahrana sefir olarak yollanmış, burada bir çok şark mütefekkir ve şairlerile ahbab olmuş, buradan da Atine sefirliğine nakedilmiştir. Atinede heykeltraşlığa çalışmış ve bu sanatta hayli ilerliyerek daha sonra Brezilya kralının dostluğuna nail olunca onun büyük bir heykelini yapacak kadar istidat göstermiştir. 1868 de " Rio Janeiro ,, sefirliğine krldırılmış ve Tiyer kabinesinde de İsveç sefirliğine tayin edildiği sırada Norveç kralının taç giymesi münasebetile Fransa hükûmetini temsil etmek üzre Norveçe seyahat ve 76 da Brezilya kralı Don Pedronun yaptığı Rusya, İstanbul ve Yunanistan seyehatına iltihak etmiş ve 77 de tekaüde sevkedilmiştir. Eski ve yeni dünyalarda bu kadar seyehat etmiş ve her gittiği yerin âlim ve filosoflarile tanışmış, onları sevmiş, onlar tarafından sevilmiş ve bulunduğu memleketlerin adet ve ahlâkını, tarihini yakından incelemeğe fırsat bulmuş olan Gobineau şiire, edebiyata, tarihe, lisaniyata ve seyehata aid olmak üzere 1843 ile 79 yılları arasında yirmi üç eser yazmıştır. Gobineau ırk meselesine dair olan fikirlerini 1854 tarihinde ilk defa basılan ve Hanavro kralı beşinci Jorja ithaf edilen (Essai sur l, inégalite des races humaines - ırkların birbirine müsavi olmadıklarına dair bir kalem vecrübesi) adlı eserinde tahlil etmiştir. Bu eserin elimde bulunan altıncı tabı her birî beşyüz elli sayfadan ibaret olmak üzüre iki ciltdir. Bu eserde Gobineau Beşinci Jorja yazdığı ithaf mektubunda söylediği gibi " Kuvvetli ve zayıf bir çok ırkları gördükten sonra tercihan birincilerin tedkikine koyulmuş, onların istidat ve tarihî menşe-

— Gerisi 30 ncu sayfada —

Pouchkine (Puşkin) Sayfası

"CİNLER,,

Koşuyor bulutlar, kıvrılıyor bulutlar..
Görünmez ay
Uçuşan kar parçalarını aydınlatıyor.
Gök donuk, gece donuk.
Bem beyaz ovada kızağım kayıyor, kayıyor..
Çıngraklar çın çın etmekte.
İhtiyarsız ittriyor insan,
Adsız vadiler içinde tirtir titriyor..

"Durma kızakçı!
— Fakat artık gidemeyiz,
Hele atlar ilerileyecek halde değil ağam.,,
Tipi göz açtırmıyor
Ve bütünyollar örtülü :
Hayatım hakkı için, ne yol var ne iz ;
Başıboş gidiyoruz ne yapalım!
Belli ki, kırların cini yakalamış götürüyor bizi;
İstediği tarafa sürükleyip götürüyor.

İşte, oynıyan odur, bak! üzerime fırtınaları
üfliyen, yüzüme kar püsküren odur.
Şimdi de hayvanımızı ürkütüp hendeğe düşürüyor.
Orada, Yolun kıyısında bir taş gibi karşıma dikildi.
Şurada zayıf bir kıvılcım halinde parladı ;
Sonra gölgelerin boşluğunda kayboldu.

Koşuyor bulutlar, kıvrılıyor bulutlar..
Görünmez ay
Uçuşan kar parçalarını aydınlatıyor.

Gök donuk, gece donuk.
Artık sağa sola dönmek elimizde değil.
Çıngıraklar ansızın sustu..
Atlar durdular... Ovada ne var acaba!
Bir ağaç göğdesi mi, bir kurt mu, kim bilir!

Gürlüyor bora, hıçkırıyor bora..
Atlar seziyorlar ve yavaş kişniyorlar.
İşte uzakta atını dört nala koşturan odur.
Karanlıkların içinde yalnız gözleri parlıyor..
Atlar yeniden atıldılar,
Çıngırak tekrar çın çın etmeğe başladı.
Karın beyaza boyadığı vadilerin dibinde
Cinleri toplanmış görüyorum.

Binlerle cin
Sayısız garip mahluklar halinde,
Ayın donuk parıltısı altında,
Teşrin yaprakları gibi dönüp duruyor.
Kaç kişidirler, nereye götürülüyorlar,
Bu acıklı seslerle söyledikleri türkü nedir,
Domovoi (*) nin cenaze alayı mıdır bu,
Yoksa bir sihirbaz düğünü mü yapılacak?

Koşuyor bulutlar, kıvrılıyor bulutlar..
Görünmez ay
Uçuşan kar parçalarını aydınlatıyor.
Gök donuk, gece donuk...
Namütehanin yüksekliklerinde
Yığın yığın koşuyor cinler;
Uzun feryatlrı kalbe dokunuyor
Ve kalbim kırık.

(*) Domovoi Rus Folklorunda bir nevi ev ilâhesidir.

Puşkin için söylenmiş sözler

(DOSTOYEVSKİ)

Puşkin, Petronun büyük ıslahatından bir asır kadar sonra tam kendi benliğimizi idrak eder gibi olduğumuz bir zamanda yetişmiş ve onun gelişi yolumuzun aydınlanmasına çok yardım etmiştir.

Büyük şairimizin fikrî faaliyetinde üç devre vardır. Şu anda bir edebiyat münakkidi olarak söz söylemiyorum. Yalnız şairin eserinde bizim için vahy ve kehanet mahiyetinde olan şeyleri düşünüyorum. Bu üç devrenin keskin çizgilerle ayrılmış şeyler olmadığını da kabul ederim.

Bu tasnife nazaran bence Oneguine başlangıcları birinci ve sonu, Puşkinin, idealını ana yurdunda bulduğu ikinci devreye aittir.

Puşkinin başlangıçta Avrupa şairlerini; Parny yi, Chenier yi, bilhassa Byron u taklit ettiğini söylemek âdet olmuştur. Şüphesiz dehasının inkişafı üzerinde Avrupa şairlerinin büyük bir tesiri vardır ve bu tesir Puşkinin hayatınca devam etmiştir.

Bununla beraber Onun ilk şiirleri bile kuru bir taklitten ibaret değildir. Dehasının istiklâli ve şahsiliği daha o zamanda kendini gösterir. Sadece taklitten ibaret eserlerde bu iztırap şiddetine ve muharririn bu kadar derin surette kendi şuuruna ve maneviyetine tesadüf edilmesi imkânı yoktur.

Meselâ yaratıcı faaliyetinin birinci devresine malettiğim Çingeneleri alınız. Burada şair öyle bir kudret ve hararet gösterir ki eser bir taklitten ibaret olsaydı görülen kudret bu kadar yüksek olamazdı

Fakat ben yalnız bundan bahsedecek değilim. Daha o zaman, şiirin kahramanı olan Aleko tipinde temamile yerli olan kudretli ve derin bir düşünüş kendini gösterir ki bu sonra Ale-

konun hayalî değil, anlaşılabilir, elle tutulabilir hakikî bir şekilde sahneye çıktığı hissini veren Oneguine de bütün olgunluğiyle görülecektir.

Daha Aleko tipinde, Puşkin ana yurdunda dolaşıp duran talihsiz serseri tipini, halktan büsbütün ayrı kalmış sosyetemizde nasılsa doğan tarihî Rus muztaribi tipini bulmuş ve ona dehasının damgasını vurmuştur.

O, böyle bir tipi Bayrondan almış değildi.

(Rus edebiyatı muhipleri birliğinde 8 Haziran 1880 de söylenmiş nutkundan)

MERİME

Gerek Puşkin, gerek Lord Byron (Bayron) edebiyat şöhretinin verebileceği bütün hazlara doyduktan sonra en kuvvetli çağlarında, dehalarının olğunluğu zamanında ölmüşlerdir..

İkisi de memleketlerinin edebiyatına hâkim bir tesir yapmışlır.

Her ne kadar kendilerine bazı mukallitlerinin zararı dokunmuşsa da ona taraftar olarak yetişmiş nesiller muasırlarının hükmünü tastik etmişlerdir. Artık şöhretleri kuvvetle teessüs etmiş bulunuyor. Hiçbir münekkıd onların adlarını büyük şairler listesinden silmeyi aklına getirmez,

Eserlerinde bazı benzeyişler vardır ki aynen hayatlarında da görülür.

"Tarihî ve edebi portreler,, den

MELŞİOR dö VOGÜE

Münekkid ve gazeteci sıfatiyle Puşkin bütün edebî meselelere ve mutalâalara temas eder. Büyük bir yekûn tutan mektupları bizi nizamsız bir hayat içinde devamlı bir surette işlemekte olan bir müfekkire ile; ihtirasların tahribine uğramış bir ruhta daima doğru ve makul kalmış bir istikametle; bitmek tükenmek bilmiyen yeni arzular ve projelerle karşılaştırır.

Eğer bu kaynak daha yaşamış olsaydı belki de Victor Hugo nun bizde yaptığı ile mukayesesi kabil bir nehir vücuda getirecekti.

Çünkü bu kaynak da aynen o zenğilik, o kolaylık ve o ihtişa...da bir başlangıçtı.

(*Turgenyef*)

Puşkin tam manasiyle, sanatımızın mihveridir. Rus hayatı nüvesine en yakından ehemmiyet veren o oldu. Kendisini başka memleketlerden gelme şekillere serbestçe açık bulundurmak kuvvet ve cesaretini bu karakteriyle anlatmak icap eder.

Bizzat ecnebiler bizdeki kabiliyeti bir az hakarete kaçan temsil (benimseme) kabiliyetiyle isimlendirerek tasdik ederler.

Rusya için ise Puşkinin değer ve liyakatı büyüktür ve millî şükrana lâyıktır.

.....

.....

Rus toprağına şiir bayrağını kuvvetli bir elle ilk diken o oldu. (7 Haziran 1880 de Moskovada Puşkin abidesinin küşadı münasebetile toplanmış Rus edebiyatı muhipleri birliğinde söylenmiş bir nutuktan)

A.A.

Halk Sanati

Bizdeki şuurlu millî kalkınma hareketinden evvel garpta bir çok bilgin ve sanatkârlar , bir estetik modası halinde halk sanatine dönmeği gaye ve şıar edinmişlerdir.

Medenîleşmiş cemiyetlerimizde halk san'ati denilen bir ar vardır ki hakiki ardan başka ve ayrıdır. Bu iki ar şekli müellif ve muhatapları itibarile ayrıldıkları gibi mevzu ve teknik bakımından da farklıdırlar.

Bu ikiliğin muhakkak ki büyük bir kısmı ekonomik sınıfların ayrılmasından gelmiştir.

Halk san'atinin dört esaslı vasfı vardır : 1- san,at ile geçinen mütehassıs profesyonellerin bulunmayışı , 2- para veren aristokrat seyirci ve dinleyici eksikliği, 3- kullanılan teknik hakkında mücerret nazariyelerin bilinmeyişi; 4- kabul edilen usul ve kaidelerin hemen sadece mevcut şifahî ve mahallî bir an'ane ile intikal etmesi.

Akşam

Gün ufukla öpüştü.
Ufka renkler üşüştü.
Uçuşuyor gölgeler..

Gök kararınca yer yer..
Yarasalar gülüştü..
Yıldızlar suya düştü.

Yavuz Baysal

Bir zaman ihmal edilen ve hakir görülen bu halk san'ati, bir aralık garp âlim ve san'atkârlarının ilgi ve saygısını uyandırdı. çünki bu ar, sunî kaynakların pek iyi bildiğimiz istilâhların dan sıyrılmış, içten gelme ve hakikata daha yakın görünür. Bu bakımdan saf , sağ ve adeta ezeli gibi gelir . Yapmacıktan kurtulmak, tecerrütten ölmemek istiyen ar, arasıra bu kaynaktan taze bir kan, kuvvet, hayat almalıdır.

İşte muasır musikişinaslardan Norveç'te Grieg, Rusya,da "Beşler,, , Fransada Vincent d'Indy halk nağmelerinde, şarkılarında, musukisinde yeni muvaffakiyet zeminleri bulmuşlardır. Bunun gibi mevzîî olmak istiyen bir Edebiyat belirdi. Ve hatta

oturulan sayfiyeye göre evler yaptırıldı : İsviçrede "Şale,, ler, İtalyada "Patio,, ve "Loggia,, lar, Biarritz'de Bask evleri kurduruldu.

Filhakika , görüşümüze göre de, estetik tekâmülün en umumî hadiselerinden biri aşağı bir nevin daha yüksek bir seviyeye çıkmasıdır. Bu suretle bu nevi "Estetik şuur eşiği,, ni aşar. Bu sosyal hadisenin hakiki anlamı da budur. Fakat böylece her z...nan ne tabiata ne de halka dönülmüş olmaz. Ve işte bizde kapı kulu sanatı, imparatorluk sarayının sebebiyet verdiği melez, karışık , dilinden tamamen anlamadığımız istilâhla dolu yapmacık san'at yerine Türkün içinden gelen öz arını koymak gereken bu zamanlarda garpta yapılmış olan yanlışlara düşülmemelidir. Çünki çok defa halk san'atı kendiliğinden gelme, tabiî olacak yerde; daha evvel aristokratik olmuş olan bir san'atin artıklarıdır, Teessürî hallerimizin bütün bir "Tabiî lisanı,, olduğuna göre doğrudan doğruya söz, şarkı ve resimle beliren ifade şekilleri şüphesiz vardır. Lâkin bunlar kamusal vasıflardan ziyade ferdî Karakterleri haizdir . Müşterek ve sayılan bir ülkü haline girmek için gereken sosyal damgayı taşımazlar. Bu saf tezahürler kabul edilen ananelerin üzerine aşılanmadan ferdî kalmağa mahkûmdur. Bilâkis halkın indinde hakikaten estetik olan bir halk arı şeklinin menşei bulunduğu zaman mahallî bir mahsul olacak yerde ekseriya tereddi etmiş bilgin bir arın bakiyesi olduğu görülür. Garp yazıcıları kendi memleketlerinde buna ek çok misaller bulmuşlardır. Yirminci yüz yılda halk havalarının en tanınmışları (8 ci) yüz yılda tutunmuş, sevilmiş operaların artığıdır. (au clair de la lune) şarkısı Floransalı bir kurtizan olan "Lulli,, nin eseridir. kısa bir araştırma mevzîî dansların, salon, hatta saray dansların-dan kalma olduğunu gösterir.

Halk arasında en çok yayılmış olan masalların , hurafelerin ve esatirin, çok uzak dînî kaynaklardan geldiği malûmdur. Demek oluyor ki bu masallar yarı tarihî bir an'anenin, bir mitolojinin yayılmasından geliyorlar. Halbuki önceleri bu ân'aneler dînî yahut başka çeşit bir aristokrasının imtiyazı idiler. Mevzua gelince : Halkı kendiliğinden , kendisile , özel yaşayışı ile ilgili sanmamalıdır. Muhayyilesinin ilk ihtiyacı ve tabiî fonksiyonu onu gündelik hayatından uzaklaştırmak, âdeta başka âlemlere götür-

mekdir. Bunun için başlangıçta birbirine karışmış olan mitoloji ve sanat, uzun zaman yan yana yaşarlar.

Bundan başka bütün san'at şekillerinin kamusal, anonim mahsuller olduklarına hemen inanmak da doğru değildir. Nazmın menşeini incelersek bu hususta çok ihtiyatlı davranmanın elzem olduğu ortaya çıkar. Nazmın en iptidaî, en ilk şekli şarkılı ve danslı olanıdır. Bu dans başlangıcında mâşerî dir ; Bütün ferdleri hemen hemen mütecanis olan bir klanın toptan, bir ahenk ve tempo ile hareketidir. Dans edenlerin içinde bütün grubun muvafık bulacağı nağreyi atabilecek irticâli hareketi yapabilen ancak bir kaç kişi vardır. Bunu bütün grup tekrar eder. Demek, ilk önce, ferd hem yaratıcı hemde aktördür. Fakat kısa bir zamanda yaradılış itibarile mümtaz olan bu ferdler ihtisas kesbederler, daha sonra ayrı bir sınıf teşkil ederler. Demekki hakiki halk san'ati mümtaz şahsiyetlerini ancak halk arasından seçen, her hangi ekonomik, dînî, siyasal bir aristokrası içinden ayırmıyan san'attır.

Zaten halk san'atinin en basit şekillerinde bile hususî teşkilâta doğru gittiği görülür. Şöyle ki, halk sanatini tavsif eden esaslı karakterlerden biri, ihtisas eksikliği, ortadan kalkar, medeniyeti çok geri cemiyetlerde bile bu mütehassıs sanatkârlar görülür : Afrikadaki Niam — Niam larda profesiyonel çalgıcılar, Bambaralarda ve Mandinglerde ayrı bir sınıf, kast teşkil eden, şarkı ve çalgı ile geçinen grio lar gibi. Polinezya da yarı artist yarı sihirbaz, seyyar bir profesiyonel zümresine sahne olmuştur. Arap kahvelerinden geçen mollalar da nazım ve şarkı ile geçinirler. Eski Irlanda keltlerinde "File,, ler ilk ve üstün sınıfı, 350 hikâye bilen ayni zamanda rahip, hâkim musukişinas olan mûdil ve mürekkep teşkilâta maliktir. Hindistanda para karşılığında, mabetlerde çalıp oynıyacak olanlar berberler kastından seçilir, 2000 seneden beri, 64 esas melodiyi bilmek mecburiyetindedirler. Bu kısa araştırmalar halk sanatinin hayat verici kaynaklarına dönerken büyük bir ihtiyatın gözetilmesini icab ettiriyor. Bizde, yukarda anlatılan yanılma ihtimallerile birlikde yabancı aristokrasilerin imalkerdesi olan tereddi etmiş sanât izlerini araştırmak gerekiyor.

Nedim ABUT

" GOBINEAU „ nun Irk Nazariyesi

— 21 nci sayfadan artan —

lerini araştırmağa başlamıştır. Bu metodu takibederek yeryüzünde insanların icadı olan ilim, sanat, medeniyet kabilinden büyük, asil ve verimli her ne varsa hepsinin bir tohumun mahsulü, bir fikrin neticesi olduğunu ve bunların arzın bütün medenî sahasında muhtelif kolları muhtelif zamanlarda hüküm sürmüş olanbir familyaya aid„ bulunduğunu ileri sürer.

Bu kitab böyle bir sentezi ihtiva eder. Bu eserle Gobineau ne yarını keşfetmek, ne de bu günü aydınlatmak fikrinde olmadığını, gelmiş geçmiş ilk bilinen kavimlerin tedkiki ile işe girişip ortada olmayan kavimlere çıktığını, asır tabakalarını birer birer kaldırmak suretile bir nevi ahlâk jeolojisi yaptığını, insandan az, hele vatandaş veya tebaadan pek az olarak bahsedip daima etnik değişikliklerle ayrılan zümreleri göz önüne aldığını, çünki kendini yüksek bir tepeye koyarak oradan ne arizî ve gelip geçici olan milliyetlere ne de ortada bulunan devletlere bakmıyarak ancak ırklara, cemiyetlere ve muhtelif medeniyetlere göz attığını pek şairane bir ifade ile anlatır. Zaten her büyük fikir adamındaki kuvvetli, heyecanlı ve telkin altında bırakan şairane ifade tarzı Gobineaunun eserinde de, muarızlarının dediğine bakılırsa, ilmî hakikatın ve metodun üstüne yükselerek insanlara ve milletlere hamleler veren, onları körükliyen bir heyecan kaynağı olmuştur. Gobineaunun laboratuvarda ve tecrübe sahasında çalışan müsbet ilimi mensubu bu günkü muarızları da daha çok onu bu bakımdan yere vurmağa uğraşırlar.

Fikirlerini sistemleştirip bir teoriye bağlanan bütün büyük adamlar gibi "Gobineau„ da zamanında tarih felsefesinde hâkim olan kanaatları kökünden yıkmakla işe başlar. Kısaca şunu da söylemek lâzım ki: fikir mahsullerile yeryüzünde iz bırakmış veya bırakmamış insan toplantılarının fizikî ve ruhî vasıflarına, bunların doğuş, büyüyüş ve ölüş tarzlarile hareket ve faaliyetlerinin seyrine ve tenevvularına hakim, geniş ve emniyetli bir ihata ile bakan ve görüşlerinin neticelerini birbirile karşılaştırarak insan cemiyetlerinin kendi tabirile "sosyal anatomisini„ yapan Gobineau içine girdigi sahada zengin malzeme-

bulabilmiştir. Kitabına kaynak olarak Alman, İngiliz ve Fransız dillerinde yazılmış bir sürü eserlerle zamanının muhtelif ilimlerinin mutalarını alarak tezini tevsika muvaffak olmuştur. Seksen sene önce bu halde olan bu sahanın şimdi ne hale girdiğini düşünmek ve Gobineaunun da büsbütün işlenmemiş bir zemin üzerinde dolaşmamış olduğunu söylemek için böyle bir çıkıntıya lüzum gördüm. Evet Gobineau geçmişlerinin tedkiklerile zamanında hüküm sürmekte olan kanaatları yıkmakla işe başlar. Birinci kitabın birinci başlığı şudur: Medeniyetleri ve cemiyetleri öldüren şartlar müşterek ve umumî bir tek sebebin neticesidir. Bu bahsı şu mühim hükümler takibeder. Teaasub, lüks, kötü örf ve adat, dinsizlik behemehal cemiyetleri sukuta sürüklemez (sayfa: 7). Hükûmetlerin nisbeten liyakatlı olmalarının milletlerin uzun ömürlü olmalarına tesiri yoktur (S. 18). Terakki ve tevakkuf işinde milletler oturdukları yerlere tabi değildirler (S. 53). Hiristiyanlık medenileştirici istidad ve kabiliyeti yaratmaz, onu değiştirmez de (S. 62). Fakat muhtelif insan cemiyetleri arasında fizik ve etnik bakımından birçok farklar olduğu da muhakkatır, aceba bu farklar nenden ileri geliyor ? Etnik bakımdan olan müsavatsızlıklar içtimaî müesseselerin mahsulü değildir. Hakikat olan cemiyetler arasındaki ayrılıktır. Etnik farklar da gelip geçici olmayıp daimidirler. (S. 119). Gobineau şu kısaca işaret ettiğim esasları uzun uzadıya muhakeme ettikten sonra ırkların fiziyoliji bakımından birbirinden nasıl ayrıldığını ve bu ayrılan ırkların ihtilât neticesinde ne gibi tenevvurlar meydana getirdiğini izaha ve bu tenevvuların "kuvvet ve güzellikçe, fikirce,, birbirine müsavi olmadıklarını isbata çalışır. Bu müsavatsızlık, fikrince, ırkların taşıdıkları kanın mahiyetindedir.

Kitabının başında, medeniyet ve cemiyetleri öldüren müşterek ve umumî tek sebeb vardır demişti. Bu sebep Gobineauya göre (*Déjénération — Tereddi*) dir. Aslında Gobineaunun çağdaşları da bu sebebin tereddi olduğunu biliyorlar, medeniyet ve cemiyetlerin ınkırazında bunun amil bulunduğunu söyliyorlardı . Fakat onlar bu kelimeye başka mana veriyorlardı. Filhakika bu çağdaşlar inkırazın sebebi bir içtimai bünyenin kendi içindedir, dışında değildir; bu sebeb de *Dégénérationdur* diyorlar ve *Dégénéré* bir milleti de fena idare edilmiş, ser-

vetlerini iyi kullanmamış, teassuba veya dinsizliğe yönelmiş, ilk atalarının karakteristik faziletlerini kaybetmiş bir millet olarak tarif ediyorlardı. Gobineau böyle bir telâkkinin içtimaî anatominin henuz çocukluk devresinde ançak yer bulabileceğini ileri sürdükten sonra bu kelimeden ne anladığını şöyle ifade ediyor: (Bir millet atasındaki hayatiliği nasıl kaybeder? nasıl *Dégénéré* olur? Şimdiye kadar böyle suvaller ortaya atıldı, fakat işin özü açıklanmadı. Ben bunu açıklamağa çalışacağım. *Dégénéré* kelimesi bir millete tatbik edildiği zaman şöyle bir manaya gelir ve gelmelidir. *Dégénéré* olmuş bir millet artık vaktile haiz bulunduğ deruni (*Intrinsèque*) kıymeti haiz değildir. Onun damarlarında artık aynı kan yoktur, birbiri arkasından gelen ihtilâtlar bu kanın kıymetini tedricen değiştirmiştir, başka bir tabirle bu millet kendini tesis edenlerin ırkını muhafaza edememiştir. Binaenaleyh *Dégénéré* adam etnik bakımdan büyük devrin kahramanlarından ayrı olan mahsuldür. Vakıa bu adamın öz cevherinde bazı şeyler vardır, fakat dejenerelik ilerledikçe bu bazı şeyler de azalır. (S. 24). Gobineau bütün bu tafsilâta şu iki ana fikrini kuvetlendirmek için girişmiştir.

1 — Irklar arasında kan başkalığı vardır, bu kan başkalığı onları her bakımdan birbirinden ayırır, beyaz ırk diğer ırklara üstündür,

2 — Irklar zaman içinde çok karışmıştır, melezleşme kötü birşeydir, melezler arasında beyaz ırkın kanını kendisinde en çok taşıyan grup daha asil (Gobineaunun dilinde en çok geçen bir kelimedir.) ve daha ileri bir grubdur. Melezleşme neticesi beyaz ırk kendi halis kanını ötekilere vere vere öz değerinden kaybetmektedir.

Bu hulâsaya nasıl vardığını kendi ağzından dinlemek daha uygun düşer, işte kıtabının 214 üncü sayfasındaki bu bahsa dair olan icmali :

(Uzvi âlemde nevimizin tuttuğu yeri gösterdim, fizikî ve manevî ayrılıkların bu nevi diğer canlı varlık sınıflarından nasıl

— Gerisi var —

Neşriyatı idare eden : Yunus Kâzım Löni
Basım ve idare yeri : Seyhan Basımevi